

Іршад УЛЛА ХАН
Irshad ULLAH-KHAN
(Пакистан)

РЕЙЧЕЛ І САПФІРА

П'єса в 2-х діях

З англійської переклала
Тетяна НЕКРЯЧ

*Дія відбувається в «номерах» Джона в Оксфорді.
Дві ретроспективні сцени переносять дію до спальні старого родинного
будинку Рейчел, який переобладно в дві квартири і три однокімнатні помешкання,
що здаються піднаймачам.*

ЧАС: Теперішній

ДІЯ I

Пізній вечір наприкінці червня

ДІЯ II

Минуле і теперішнє.

Сцена 1. Початок квітня – недалеко минуле. Вечір.

Сцена 2. Кінець червня – сьогоднішня. Ніч.

Сцена 3. Далеке минуле. Ніч.

ДІЯ I

*Помешкання ДЖОНА в Оксфордському коледжі.
Вечір. Кінець червня.*

*На сцені — велика вітальня на другому поверсі
одного з коледжів Оксфорда. Вона доволі гарно умебльована
(не надто відрізняється від інших помешкань такого рівня). Підлогу вкриває
червоний килим. Стеля не зависока й не занизька. Ліворуч і праворуч —
по еркерному вікну. Їх прикривають ясно-червоні штори. У глибині біля правої
стінки стоїть великий письмовий стіл і стілець з м'яким сидінням. На столі книжки,*

Ця публікація – ганина пам'яті **ТАРАСОВІ МИКИТЕНКУ**, дипломатові високої культури й тонкого відчуття слова, славного речникові України в Пакистані. Тараса не стало 10 грудня 2017 р., проте його справи досі в пам'яті «Всесвіту» й України. Як дипломат і перекладач Тарас зробив чимало для зміцнення українсько-пакистанської дружби.

Тарас Микитенко працював на дипломатичній службі в Ісламській Республіці Пакистан як другий секретар Українського Посольства з питань культури й економіки. Робив перші кроки в літературознавстві й журналістиці, написав післямову до книжки знаменитого пакистанського поета Іршада Улла Хана, який зараз номінується на Нобелівську премію з літератури. Тарас був одним з кількох українських дипломатів із тисяч, хто у 2014 році подав особисту заяву про відправку на службу в зону АТО, і повернувся в Україну. Наразі Тараса переконали повернутися в Пакистан на свій «тихий» дипломатичний фронт.

Перекладач і дипломат Василь Івашко, Іршад Улла-Хан,
Посол України в Пакистані Володимир Лякомов

стос паперів, дві великі пляшки хересу й кілька келихів. Але найбільше там впадає в око фотографія жінки. Біля краю стола — телефон. Також праворуч розміщується висока етажерка, заставлена книжками. По центру правої стінки — двері до спочивальні ДЖОНА. Ліворуч — двері, що ведуть на сходи. Біля них така сама етажерка, заповнена книжками. Посередині лівої стінки висить картина, написана олійними фарбами. У глибині сцени — електричний камін з камінними ґратками. У глибині сцени праворуч стоїть торшер, який кидає світло на стіл. У центрі кімнати, біля невеличкого низького столика, розміщено три зручні крісла, середнє з яких розгорнено до залу. Коли розпочинається дія, сцена освітлюється торшером і верхньою люстрою.

*РЕЙЧЕЛ і ДЖОН сидять навпроти одне одного.
Центральне крісло пусте. РЕЙЧЕЛ розтирає собі щиколотку,
ДЖОН занепокоєно дивиться на неї.*

1

ДЖОН. Вам хоч трохи легше? (РЕЙЧЕЛ мацає щиколотку).

РЕЙЧЕЛ. Так. Ще болить, але невдовзі відпустить. Треба ж було отак закінчити святкування випускного вечора. Прогулянка лугом, стрибок через якусь брудну канаву, і от тобі маєш! Тепер ви не можете приєднатися до решти.

ДЖОН. Хай це вас найменше тривожить.

РЕЙЧЕЛ. Якби я знала, що таке станеться, я б ні за що не приїхала сюди сьогодні.

ДЖОН. Якщо вам затишно і ви не проти тут побути, я з задоволенням посиджу з вами.

РЕЙЧЕЛ. Ви надзвичайно тактовний.

ДЖОН. Можемо відсвяткувати просто тут, у цій кімнаті. Як щодо келишка вина?

РЕЙЧЕЛ. Залюбки. Якщо ви питимете, то і я з вами.

ДЖОН. Зараз зателефоную швейцару. Червоне к'янті? (Підводиться).

РЕЙЧЕЛ. Так, дякую.

*ДЖОН іде до телефону, бере слухавку, чекає. Чути щиголь.
Він говорить невимушеним тоном.*

ДЖОН. Це ви, Гаррі? Привіт... Будь ласка, пришліть мені в помешкання пляшку червоного к'янті. Так, у 57-й. Добре. Що? (Сміється). Ні. Ні, Гаррі! Молода леді вже почуваться значно краще. Ні, ми не танцюватимемо. Що? Ні, більше нічого. Дякую. (Кладе слухавку і підсуває своє крісло ближче до РЕЙЧЕЛ. При цьому він кидає око на годинник).

ДЖОН. Ми знайомі вже рівно шість годин.

РЕЙЧЕЛ. Шість годин.

ДЖОН. Шість годин і тридцять секунд. (Це сказано гумористично).

*РЕЙЧЕЛ пригладжує собі волосся на потилиці правою рукою.
Вона усміхається.*

РЕЙЧЕЛ. А здається, ніби дуже давно.

ДЖОН. Так, у певному сенсі. Що ви тоді сказали про оті недоторкані бруньки?

РЕЙЧЕЛ. Та просто раптом спало на думку. Вони завжди викликають у мене роздуми про час і відстань. Лише три місяці тому вони були такі голі, такі незахищені. А зараз бруньки на деяких деревах виглядають так, ніби всю весну провели із заплюшеними очима, а потім помалу їх розплющували, як людина, очі якої надто довго були зав'язані, обережно, потроху відкриває для себе світло і літній вітерець — немов уперше в житті...

ДЖОН. Як подих непорочної діви.

РЕЙЧЕЛ. Я сказала щось безглузде.

ДЖОН. Утім я вбачаю в цьому певний смисл. *(Іде праворуч)*.

РЕЙЧЕЛ. Кожне дитя народжується непорочним.

ДЖОН. Справді.

*Він вимикає торшер, повертається й сідає
на крісло навпроти РЕЙЧЕЛ.*

РЕЙЧЕЛ. Так само кожна брунька, яка повертається до життя, стає непорочною. Не відає ні про вітерець, ні про пилку, ні про спеку.

ДЖОН. Ви маєте велику віру в природу. *(Відкидається у кріслі)*.

РЕЙЧЕЛ. Я маю віру в чистоту природи.

ДЖОН. Дивно, що ми вже не віримо в чистоту людей. У свою власну чистоту. *(Пауза)*. Я твердо вірю, що природа людини — чиста. Все стає чистим, якщо його робити чистим. Залежить від того, що означає чистота для кожного з нас. Природа за своєю суттю чиста, то ж навіщо розрізнявати дрібніші природні вияви, розглядати один як чистий, другий — як нечистий, а третій — як напівчистий. Чистота — це поняття розумове. На мій погляд, неправильно називати природу людини нечистою через різні уявлення людей про чистоту. Неможливо повністю зійтися у поглядах з іншими. Проте не можна називати іншу людину нечистою тварюкою лише тому, що її моральні погляди відрізняються від наших.

РЕЙЧЕЛ. Чому ж ні? Якщо ця людина — одна з нас.

ДЖОН. Можливо, як особистість. Втім, навіть і тоді вона може мати власні стандарти чистоти. Скажімо, для неї незайманість може бути символом чистоти, а не поняттям чистоти, за яким вона судить чи розглядає інших.

РЕЙЧЕЛ. Я розумію чистоту як незайманість в усьому, де вона є. В людях її майже не знайдеш. Людська природа занадто егоїстична і нестала, щоб зберегти її в інших. Навіть збереження чистоти в самих собі, у думках, у слові, у дії вимагає жертв, які мало хто з людей готовий приносити.

ДЖОН. Добре, що я не тибетський Лама. Ніколи не уявляв себе відрізанним від світу з усім його добром і злом, хоч яким би шляхетним не виявлялося відчуття чистоти. Гадаю, найкраще залишити задовольняти своє Его пророкам і тим, хто не має іншого вибору, як тільки стати чистими мислителями, або тим, хто умертвляє життя.

РЕЙЧЕЛ *(легковажно)*. Джоне, ви б мені точно ніколи не сподобалися у ролі Лами. Я навіть уявити вас не можу Ламою.

ДЖОН. Поки ви самі не станете?... Як буде лама в жіночому роді? Ламиця?

Сміються.

РЕЙЧЕЛ. Треба буде написати в Тибет і довідатися.

ДЖОН. Найпростіше зателефонувати до Британської Ради. Зараз скидається на те, що вони спеціалізуються у цих речах. Хто є хто? Що є що? У якій частині Британської Співдружності і все таке решта. Скажімо, як правильно написати Сер Тавалдоба Хукеня?

РЕЙЧЕЛ. А це що таке?

ДЖОН. Ім'я.

РЕЙЧЕЛ. І як же його писати?

ДЖОН. Т-А-В-А-Л-...

Стукіт у двері, і ДЖОН зненацька замовкає. Вони сміються.

ДЖОН. Заходьте.

Заходить Гаррі з невеличкою круглою тацею, на якій стоїть пляшка к'янті, ставить її на письмовий стіл.

ДЖОН. Дякую, Гаррі.

ГАРРІ. Вам дякую, сер.

ДЖОН. Гаррі тут у нас працює вже тридцять років. Так, Гаррі?

ГАРРІ. Так, сер. Подеколи старі мої ноги поболують, проте я ще здатний щовечора дошкутильгати до пабу й випити свою пінту пива.

ДЖОН. Дуже радий за вас, Гаррі. Шануйтеся.

ГАРРІ. Дякую вам, сер. Я завжди шануюся. Дякую вам, сер. Добраніч, пані.

ДЖОН. Добраніч, Гаррі.

РЕЙЧЕЛ. Добраніч.

Щойно ГАРРІ виходить, ДЖОН іде до письмового стола, дістає штопор і відкорковує пляшку. Бере тацю в руки і, вальсуючи під власне наспівування, наближається до РЕЙЧЕЛ.

РЕЙЧЕЛ. Ви такий кумедний.

ДЖОН. Пригощайтесь, моя люба. К'янті як знеболювач.

РЕЙЧЕЛ. Хороше вино.

ДЖОН. У хороших винах є щось надзвичайно збудливе. Більшість вин або наганяють сон, або викликають нудоту чи дратівливість. А хороше вино переносить у зовсім інший світ. Так, ніби ти прокрався стежками сну на незвідану, дику верескову рівнину, якомога далі від травм реальності. Як забруднена річка, яка вливається в океан. Річка зароджується з найчистішого джерела, але забруднюється й захаращується, поки не увіллється в океан. Океан поглинає все — мерзенне, жадливе, бридке, брудне. Усе зникає, бо океан має багато місця, де можна зникнути.

РЕЙЧЕЛ. Та це просто поезія, Джоне. *(Сміється)*.

ДЖОН. Ні, я не поет. Тут інше. Я такий, як більшість людей, що намагаються знайти смисл, хоча найліпше було б забути про питання.

РЕЙЧЕЛ. Питання! Відповіді! Сенси! Якби ж тільки люди могли про них забути, вони були б набагато щасливіші.

ДЖОН. Тоді ми б з вами залишилися без роботи.

РЕЙЧЕЛ. Так. Вільний природний стан.

ДЖОН. Стан «нічогості».

РЕЙЧЕЛ. Можливо.

ДЖОН. Філософія нічогості — це філософія сьогодення. Нічого не існує крім нічого.

РЕЙЧЕЛ. Не скажу, що я розумію цю філософію.

ДЖОН. Я теж — не до кінця — поки що.

РЕЙЧЕЛ знову дивиться на картину.

Критично розглядає її кілька секунд, потім заговорює.

РЕЙЧЕЛ. Хто її написав?

ДЖОН. Один із моїх друзів. Хосе Кезла. Він — дуже ексцентричний, темпераментний іспанець. Романтик до мозку кісток. Він каже, що це продукт його, як він їх називає, величних, шалених настроїв. Він гуляв уздовж річки одної літньої ночі при повному місяці. Чулося дзижчання комах і м'який, солодко-чуттєвий плин води. Навкруги було тихо, але він відчував, ніби насувається якась електрична буря. Він сів біля води. На другому березі річки стояли нерухомо дві жінки й дивилися у його бік. *(Вдалині звучить романтична музика)*. Хоча він стояв навпроти них, вони його не бачили, вдивлялися у щось за ним, на вересковій рівнині. Він ніби не існував. Вони дивилися крізь нього, поза нього, кудись вдалину, в порожнечу, у вакуум ночі. Потім вони розвернулися і розчинилися в ночі. Ані на мить не помітили вони Хосе. Він стояв сам у темряві. Вони пішли, залишилася тільки темрява. Гола порожнеча.

РЕЙЧЕЛ. Гола порожнеча!

ДЖОН. Так. *(Пауза)*. Хосе повернувся додому і почав писати картину. Він писав усю ніч і весь наступний ранок, не відриваючись, доки її не завершив. *(Замовкає. Уважно розглядає картину)*. Дві жінки, що вдивляються у вакуум на другому березі річки. Простір поза річкою залишився пустим — вакуум. *(Підводиться і стає біля картини. Говорячи, сильно жестикулює)*. Всі ставлять одне й те саме питання — «Хто це намалював?», а потім — «Що це за порожнеча — вакуум?» Хосе пояснював так: він хотів, аби кожен сам здогадався, що означає ота абстрактна порожнеча, і витлумачив пустий простір по-своєму. Я це пояснюю як символ вакууму, який вдивляється в нас і проголошує, що він існує. Завжди існував. Завжди існуватиме. В цьому є щось напрочуд романтичне. Я люблю цю картину, бо завжди можу дивитися на неї і нічого не з'ясовувати. Вона викликає у мене почуття спокою. Безкінечний вакуум, який не має сенсу, і дві жінки, що вічно вдивляються у якусь далечінь.

Пауза. Музика замовкає. ДЖОН сідає.

РЕЙЧЕЛ. У ній є якась гіпнотична привабливість.

ДЖОН. Так. Є. *(Пауза. Він продовжує, змінюючи тему)*. А тепер ви розкажіть мені щось про себе. Ви психіатр. На вісім років старші за Сапфіру. Виходить, вам зараз двадцять сім. Оце все, що мені про вас відомо.

РЕЙЧЕЛ. А ви — з тих, кого називають «донами», тобто викладач Оксфорда.

ДЖОН. Так.

РЕЙЧЕЛ. І вам цікаво викладати?

ДЖОН. Я дуже люблю викладати. Не лише тому, що цікавий сам предмет, а й тому, що мене цікавить об'єкт — студенти. У викладанні мене приваблюють постійні зустрічі з молоддю. Через це ти сам... не старієш. Тебе оточує життя — веселе, здорове, стурбоване, сумне, бунтівливе. І весь час — рух. Безкінечний цикл юності, яка визріває у тебе на очах. Як надія. Бачиш, як світ будується щодня, щомісяця, щороку, що три роки, і так далі. Дружби, які розвиваються і живлять тебе. Я викладаю всього шість років. За тутешніми стандартами я просто новонароджене немовля, яке помістили у притулок для літніх людей. Втім, шість років — це немало. У мене вже з'являється відчуття, ніби я потроху вибираюся з колиски.

РЕЙЧЕЛ. Принаймні з дитячих ясел.

ДЖОН. Ха-ха. Може, ще вип'ємо вина і поговоримо?

*РЕЙЧЕЛ піднімає келих, ДЖОН осушує свій. Наливає собі
ще вина і ставить пляшку.*

ДЖОН. За Рейчел, яка ніколи не підведе.

РЕЙЧЕЛ. Принаймні не в перші двадцять чотири години.

ДЖОН. Двадцять чотири години.

РЕЙЧЕЛ. Дванадцять годин, якщо вам більше подобається.

Сміються, цокуються келихами. Потім повільно підносять їх до губ.

ДЖОН. А у вас що за робота?

РЕЙЧЕЛ. Намагаюся допомагати людям розв'язати їхні проблеми, наскільки це взагалі можливо. Просто дивовижно, *ЩО* може довести до нервового розладу. Наприклад, дивитися, як граються щодня діти, коли власних дітей не маєш: споглядання дитини, що грається, може перерости у скажений невротичний стан. Рух ноги чи руки. Звук кульгавих кроків чи верескливий веселий сміх стають кошмаром. Невгамовне бажання заволодіти чимось іноді викривлює мозок, поки це бажання не здійсниться.

ДЖОН. Нині такого скільки завгодно.

РЕЙЧЕЛ. Емоційних проблем?

ДЖОН. Так.

РЕЙЧЕЛ. Це тому, що деякі з нас хочуть, щоб життя стало безупинною проблемою. Невротичний стан у наші дні — мода. Є навіть спеціальні клуби, куди доступ мають лише невротики.

ДЖОН. Стара історія про людину, що заблукала у світі науки.

РЕЙЧЕЛ. Саме так. Ізольована людина. Самотній індивідуум у світі машин.

ДЖОН. Це дилема людини, художника, який живе зі своїм творінням. Богу виявилось важко жити з Його творіннями, коли ті порушили закон Бога. Знадобився час, щоб забути їхній гріх. Повторення відлунюється у творіннях людини. Як можна жити з ними, не руйнуючи їх?

РЕЙЧЕЛ. Навіть наше родинне життя розривається через зростання матеріалізму.

ДЖОН. Нова культура! Дитина зростає, щоб стати батьком у Вік Відособлення.

РЕЙЧЕЛ. Я хотіла сказати це саме. Так... втрачені діти втрачених матерів і батьків. Песимістично, але правда! Убезпечені діточки, яких вигулюють на собачих шворках в безпечених сквериках.

ДЖОН. Не втрачаймо всіх надій щодо дітей завтрашнього дня. Я упевнений, що наш песимізм виростає з нашого оптимізму.

РЕЙЧЕЛ. Бідолашні діти! Які у них шанси! *(Вона підводиться і підходить до одного з еркерних вікон. Розсуває штори і трохи прочиняє вікно. Здалека лунає джазова музика. Вона стоїть спиною до ДЖОНА. Голос її дивно напружений).* Позашлюбні діти! Поза законом, бо весь світ поза законом. Забуті у своїх дитячих яслах. Мама і тато такі зайняті. Вони не мають часу піклуватися одне про одного, годі вже казати про дітей. Неділя — день Божий! Єдиний день, коли можна побачити маму й тата! Довгі шість днів очікування, а там — солодка, співоча, стрімка неділя! *(Зачиняє вікно, затуляє штори. Обертається до ДЖОНА. Схвильована й бліда, вона починає метатися по кімнаті, говорить швидко).* Ви гадаєте, їх вчать любити й розуміти Бога? О ні! Вони вчать ненавидіти своїх батьків і виростають з ненавистю до того Бога, який приходить тільки в неділю вранці зі своїми пестошами і солодошами, а сам ненавидить їх решту шість днів. Ви не чуєте Бога шість довгих, самотніх, пекельних днів. *(Пауза).* Мені доводилося бачити чимало таких. Дітей, які подорослішали занадто швидко. Коли вас покидають напризволяще, ви вчитеся бути самостійними раніше, ніж це може піти вам на користь. Вони шукають сенсу життя! Стара байка про пошук істини. Істина! Сенс! Немає чого шукати. Коли щось і знайдеться, то тільки серед бруду. Стара, брехлива істина, мерзенно оголена в чаду маріхуани. Вони знаходять життя у темних закапелках вночі — у розтривожених пурпурових серцях. Коли тебе притискають до брудної стінки, ти знаходиш сенс. Хлопець каже — це життя. Я тепер чоловік. Дівчина говорить — це життя. Я тепер жінка. Дитина відкриває чоловіка і жінку. *(Сідає. Обличчя у неї збентежене, голос рветься від емоцій).* Господи Боже, краще б діти народжувалися мертвими, аніж жили смертю!

*ДЖОН дивиться на неї, коли вона знову підводиться зі стільця.
Вона рухається поривчасто, здимає руки, видається стурбованою.
Відходить від ДЖОНА, вдивляється у фотографію Сапфіри.
Врешті-решт, обертається, видушує з себе усмішку
і наближається до ДЖОНА.*

РЕЙЧЕЛ. Пробачте, Джоне. Мабуть, усе це видалося дурним. Ходімо на вулицю, приєднаймося до товариства. Потанцюймо.

ДЖОН. Але ваша нога?

РЕЙЧЕЛ. Вже краще. Давайте перевіримо. Я широко розчиню вікно, хай сюди залітає музика. *(Вона знову прочиняє вікно. Чути гучну танцювальну музику).*

ДЖОН. Ви майже така само темпераментна, як Сапфіра.

РЕЙЧЕЛ. Невже?

ДЖОН. Ви прекрасно рухаєтеся...

РЕЙЧЕЛ. ... сказав Вовк Червоній Шапочці.

ДЖОН сміється, підхоплює її, і вони танцюють під свінгову музику.

РЕЙЧЕЛ стає весело, та раптом вона сідає.

РЕЙЧЕЛ. Усе ще погано. Знову болить.

ДЖОН. Ви справді не хочете, щоб я викликав лікаря?

РЕЙЧЕЛ. Справді. Незабаром усе буде добре. Мені страшенно ніяково, що я вам зіпсувала вечір. Ви точно не хочете до них приєднатися?

ДЖОН. Точно.

РЕЙЧЕЛ. Але ваші друзі...

ДЖОН. Вони вже, напевно, повпивалися. Мені значно краще з вами, слово честі.

РЕЙЧЕЛ. Ви такий тактовний.

ДЖОН. Я гадав, що ви про мене протилежної думки. *(Сміються).*

РЕЙЧЕЛ. У майбутньому неодмінно попереджайте за тиждень.

ДЖОН. Обіцяю.

РЕЙЧЕЛ. Ви справді сподівалися, що я приїду, коли зателефонували мені сьогодні вранці?

ДЖОН. Мав таку надію.

РЕЙЧЕЛ. Попри те, що ми з вами ніколи особисто не зустрічалися?

ДЖОН. Я знав вашу сестру.

РЕЙЧЕЛ. Ви ж не вбачаєте в мені подібність до неї.

ДЖОН. Ледь уловиму.

РЕЙЧЕЛ. Ми були зовсім різні.

ДЖОН. Зрозумійте мене правильно. Вранці я зателефонував імпульсивно.

РЕЙЧЕЛ. Імпульсивно?

ДЖОН. Минулого року о цій порі зі мною була Сапфіра.

РЕЙЧЕЛ. Справді? *(В її тоні бринить сумнів).*

ДЖОН. Ми запланували майже за півроку, що святкуватимемо сьогоднішній випускний разом.

РЕЙЧЕЛ. Отже, я — свого роду компенсація її пам'яті?

ДЖОН. Можна й так це перекрутити. Упродовж останнього тижня Сапфіра ввижалася мені повсюди. Жива! Я не міг спати, не міг думати, не міг їсти. Лише... Сапфіра!

РЕЙЧЕЛ. Ви потребували допомоги?

ДЖОН. Я був у відчаї. Важко описати, що я відчував. Божеволів. У лабетах кошмару, який тривав і тривав. Смерть — це кошмар. Не мертві. Вони поза людським досвідом. Чомусь я відчував, що ви приїдете. Вона вас дуже любила. Завжди казала, що ви були для неї матір'ю, батьком, сестрою — усіма разом.

РЕЙЧЕЛ. Облиште. Не говоріть про це. Я розумію.

ДЖОН. Я знав, що ви приїдете.

РЕЙЧЕЛ відкидається у кріслі. Охоплює голову руками, прикриває очі. ДЖОН стривожено підводиться і поривчасто наближається до неї.

ДЖОН. Щось трапилося?

Вона не відповідає, тільки обережно витирає очі.

ДЖОН. Рейчел!

РЕЙЧЕЛ. Все гаразд. Це вино. (*Голос у неї тремтить*). Воно мені в голову вда-
рило. Зараз пройде. (*Пауза*). Ми говорили про Сапфіру.

ДЖОН. Говорили. (*Голос у нього втомлений, і він стримує зітхання*).

РЕЙЧЕЛ. Про мою сестру Сапфіру.

ДЖОН. У мене якесь надзвичайно дивне передчуття, що цей вечір не буде посе-
реднім. Коли закінчиться ця ніч, то ми, можливо, з'ясуємо більше, ніж очікували.

РЕЙЧЕЛ. Що ви маєте на увазі? (*Вона сильно занепокоєна*).

ДЖОН. З'ясуємо дещо про життя, чого ні ви, ні я раніше не розуміли. Не тільки
про самих себе. Але й про людей, яких знаємо.

РЕЙЧЕЛ. Ви — екстрасенс?

ДЖОН. Не знаю, хто я. Сильно спантеличена людина? Може, я на межі нерво-
вого зриву? Екстрасенс! Якщо ви гадаєте, що мої невідступні спогади про Сапфі-
ру мають екстрасенсорну природу, то, можливо, я екстрасенс.

РЕЙЧЕЛ. Невідступні спогади самі по собі не свідчать про психічні відхилення.

ДЖОН. Тут щось більше. Ніби вона хоче, щоб я про щось дізнався.

РЕЙЧЕЛ. Про щось дізналися?

ДЖОН. Так. Я це майже відчуваю. Просто отут! (*Він махає руками в повітрі*).
Слова висять нерухомі, невидимі, непрочитані.

РЕЙЧЕЛ. Я собі часто ставлю питання, чи є в мене екстрасенсорика. Коли за-
багато вип'єш, психічне підступає моторошно близько. Як сновидіння, що переті-
кає в інше сновидіння.

ДЖОН. Або сновидіння, що перетікає в остаточний сон — смерть.

РЕЙЧЕЛ. Сон і сновидіння — одне й те ж. Смерть — інше.

ДЖОН. Хотів би я в це вірити.

РЕЙЧЕЛ. А що? Невже вам це не здається істиною?

ДЖОН. Ні, коли я думаю про Сапфіру.

РЕЙЧЕЛ. А чому б і не про Сапфіру?

ДЖОН. Ви що, намагаєтеся провести зі мною сеанс психоаналізу?

РЕЙЧЕЛ. Ні. Просто намагаюся допомогти.

ДЖОН. Вам буде важко зрозуміти.

РЕЙЧЕЛ. Спробую. Поділіться зі мною своїми думками. Я ж її сестра.

ДЖОН. Сестра Сапфіри.

РЕЙЧЕЛ. Сестра.

ДЖОН. Так! Сестра! Сестра! (*Пауза. В його словах якась відчуженість*).

РЕЙЧЕЛ. Фактично, я її виростила.

ДЖОН. Напевне, це було нелегко.

РЕЙЧЕЛ. Так. Вона була нелегка людина.

ДЖОН. Темпераментна.

РЕЙЧЕЛ. Темпераментна, якщо хочете.

ДЖОН. Скільки вам було років, коли загинув ваш батько?

РЕЙЧЕЛ. Чотирнадцять. Мати померла під час пологів.

ДЖОН. Сапфіра мені розповідала.

РЕЙЧЕЛ. Невже?

ДЖОН. Сапфіра мала дивне почуття своєї провини за це.

РЕЙЧЕЛ. Бідолашне дитя! Отже, ви знаєте, що я її виховувала. Коли батько загинув у авіакатастрофі, ми залишилися самі. Двійко нас. Удвох, але самотні. Ми зростали, залежачи одна від одної. Нам не треба було турбуватися про гроші. Гроші ніколи не були проблемою. Ми потребували любові, потребували розуміння, і отримували їх одна від одної. І з нами була Енні, наша економка. Енні й досі живе у мене.

ДЖОН. І ви не мали жодних друзів?

РЕЙЧЕЛ. Дуже мало. Удвох нам було найкраще.

ДЖОН. І що трапилося потім?

РЕЙЧЕЛ. Сапфіра пішла з дому.

ДЖОН. Чому?

РЕЙЧЕЛ. Їй завжди була притаманна цікавість. Їй кортіло побачити світ.

ДЖОН. Їй було шістнадцять років.

РЕЙЧЕЛ. Вона вам усе розповіла?

ДЖОН. Вона розповіла мені, що пішла з дому в шістнадцять років.

РЕЙЧЕЛ. Я намагалася її зупинити.

ДЖОН. Чому?

РЕЙЧЕЛ. Вона була невинна. Надто невинна. Нічого не знала. Нічого не знала про вовків і стервятників.

ДЖОН. Про вовків і стерв'ятників.

РЕЙЧЕЛ. Так! Так! Так! Вони підстерігали її, щоб розірвати в клоччя. Жерти мою Сапфіру.

ДЖОН. Жерти?

РЕЙЧЕЛ. Так. Жерти. Жадібно. *(У виразі її обличчя проступає щось божевільне)*. Я її захищала. Я хотіла її захистити, а вона пішла. Зупинити її я не могла. Вона була невгамовна. Просто невгамовна.

ДЖОН. Ви так і не пробачили їй, що вона вас покинула.

РЕЙЧЕЛ. Не пробачила.

ДЖОН. Вона не вчинила нічого поганого.

РЕЙЧЕЛ. Нічого поганого? Бачили б ви її за шість років. Власне, ви бачили. Так-таки, нічого поганого?

ДЖОН. Нічого такого, що мені б не сподобалося.

РЕЙЧЕЛ. Вона повністю перемінилася. Це вже не була моя Сапфіра. Це була зовсім інша людина. Вона не пережила.

ДЖОН. Не пережила?

РЕЙЧЕЛ. Та я й не чекала, що вона переживе.

ДЖОН. Переживе – що?

РЕЙЧЕЛ. Світ.

ДЖОН. Ви не розуміли своєї сестри.

РЕЙЧЕЛ. Розуміла. Краще за вас.

ДЖОН. Не сперечатимуся.

РЕЙЧЕЛ. Я спробую допомогти вам, якщо дозволите. *(Обличчя в неї стає спокійнішим, вона більше непокоїться за нього).*

ДЖОН. Не дуже я цього певний.

РЕЙЧЕЛ. Дайте мені шанс.

ДЖОН. Шанс.

РЕЙЧЕЛ. Допомогти вам.

ДЖОН. Допомогти.

РЕЙЧЕЛ. Поділитися.

ДЖОН. З мертвими не поділишся. Ні... *(Лунає пронизлива сирена швидкої допомоги. ДЖОН замовкає на півслові. Вони сидять мовчки. Спостерігають одне за одним. Потім він бере пляшку, наповнює келихи вином. Пляшка майже порожня. ДЖОН поспіхом робить великий ковток). Цей звук! Цей жахливий звук! (Він стискає кулаки). Таке саме виття, як того вечора, коли в неї стався напад. Було дуже спекотно. Боже, я все витирав і витирав піт на її личку. (Схиляє обличчя собі на коліна, охоплює голову руками. РЕЙЧЕЛ підводиться. Підходить до нього, сідає біля його ніг. Гладить його по голові).*

РЕЙЧЕЛ. Ну, годі, годі. Нам з вами треба прослухати все знову. Можливо, ми зрозуміємо краще. *(Пауза. Потім ДЖОН підводить голову і намагається опанувати себе).*

ДЖОН *(продовжує)*. Вона не зводила з мене очей. Дивилася, але нічого не бачила. Я послав за лікарем. Говорити вона не могла. А я все повторював, що кохаю її. Вона зрозуміла. Відповіла мені.

На коротку мить западає тиша.

РЕЙЧЕЛ говорить дуже лагідно, проте твердо.

РЕЙЧЕЛ. Продовжуйте.

ДЖОН. І потім вона вся обм'якла у мене в обіймах. Вони забрали її до лікарні. А це виття сирени знову здійнялося навколо мене, ніби тисячу фурій випустили на волю. Вона померла. Я знав, що вона померла. Здавалося безглуздим чекати, коли прийде лікар і сповістить мене, що спричинило її смерть.

РЕЙЧЕЛ. То був інфаркт.

ДЖОН. Я не розумів, як це може бути.

РЕЙЧЕЛ. А лікар більше нічого не сказав?

ДЖОН. Ні. Я пішов з лікарні. А було ще щось?

РЕЙЧЕЛ. Мені нічого не відомо.

ДЖОН. Померти від інфаркту в її віці! Просто неймовірно!

РЕЙЧЕЛ. Смерть робить багато такого, що видається неймовірним.

ДЖОН. Це позбавлено сенсу.

РЕЙЧЕЛ. Життя здається позбавленим сенсу з позиції смерті.

ДЖОН. Мої плани. Наші плани.

РЕЙЧЕЛ. Вона мені говорила, що ви планували одружитися.

ДЖОН. Все було розплановано. *(Підводиться і ходить кімнатою, розмовляючи)*. Розплановано до останньої дрібниці. У мене просто манія все планувати наперед. У найменших деталях.

РЕЙЧЕЛ. І Сапфіра погодилася?

ДЖОН. Щодо майбутнього?

РЕЙЧЕЛ. Щодо ваших планів.

ДЖОН. Ми планували разом. Навіть як поспати подовше в неділю. Вранці в неділю я б готував нам сніданок. Вона готувала б його шість днів, а я — у сьомий. Як це сміховинно зараз звучить. Як по-дитячому, але так ми планували. Щоразу, коли я чую вищання сирени швидкої допомоги, я заново переживаю сцену її смерті. Я просто бачу, як смерть витріщається на неї... на нас... так огидно. Кожної неділі я прокидаюся дуже рано. Мені несила лежати в ліжку, думаючи, що настане ще одна неділя... *(Пауза)*... а потім ще, і ще, і ще... пусті, самотні, чужі.

РЕЙЧЕЛ. Треба мати віру.

ДЖОН. Віру? О, так, адже існує Бог. Він усе ще існує.

РЕЙЧЕЛ. Він єдиний, чиє зло ми сприймаємо як добро.

ДЖОН. Так. Він — це звільнення. Він бере. В Ньому ще щось залишилося. Не остаточне усамітнення. Присутність, яка допомагає втамувати біль. Він її забрав. Забрав. Можливо, так навіть краще.

РЕЙЧЕЛ. Чому ви так говорите?

ДЖОН. А що іще я можу сказати, не образивши Його? *(Допиває вино з келиха. РЕЙЧЕЛ допила своє ще раніше. Він бере пляшку і розливає залишки по келихах)*. Ви розумієте? *(Сідає)*.

РЕЙЧЕЛ. Розумію, що ви відчуваєте. *(Підводиться з килима і сідає у центральне крісло)*.

ДЖОН. Бувають речі, які важко сприймати.

РЕЙЧЕЛ. В житті такого багато.

ДЖОН. Цього не зрозуміти, доки не зіткнешся сам.

РЕЙЧЕЛ. Знаю. Почуття безпорадності.

ДЖОН. Власне.

РЕЙЧЕЛ. І не буває компромісу.

ДЖОН. Майже.

РЕЙЧЕЛ. Не буває примирення.

ДЖОН. Зі смертю — ні.

РЕЙЧЕЛ. Як і з життям.

ДЖОН. І з життям — не буває?

РЕЙЧЕЛ. У певних ситуаціях.

ДЖОН. Боюся, я не можу уявити собі таких ситуацій.

РЕЙЧЕЛ. Можливо, це через те, що вам не доводилося в них опинятися.

ДЖОН. І все ж таки, в житті... в житті найгірше те, з чим неможливо примиритися.

РЕЙЧЕЛ. Не найгірше.

ДЖОН. Вам бракує терпимості.

РЕЙЧЕЛ. Терпимості до зла.

ДЖОН. Зла?

РЕЙЧЕЛ. Зла в усіх його проявах.

ДЖОН. У житті існує вихід — надія.

РЕЙЧЕЛ. Надія на ще більше зло.

ДЖОН. Надія на виправлення.

РЕЙЧЕЛ. Яку надію має скажений пес? Його треба застрелити.

ДЖОН. Люди — не скажені собаки.

РЕЙЧЕЛ. Деякі скажені собаки кращі за людей.

ДЖОН. Рейчел!

РЕЙЧЕЛ. Надто грубо звучить в устах жінки? Скажені собаки не мають здатності розрізнити добро і зло.

ДЖОН. Добро і зло існують у парі.

РЕЙЧЕЛ. Нам усім хотілося б у це вірити.

ДЖОН. Ви не вірите?

РЕЙЧЕЛ. Вірю. Але вибір залишається за нами.

ДЖОН. Я цього ніколи й не заперечував.

РЕЙЧЕЛ. Хто заперечує — пропаші люди.

ДЖОН. Суворо.

РЕЙЧЕЛ. Та невже?

ДЖОН. Але прощати — не означає виявляти слабкість.

РЕЙЧЕЛ. Означає.

ДЖОН. Навіть Бог врешті-решт прощає.

РЕЙЧЕЛ. Не прощає. Він пам'ятає все.

ДЖОН. Не думаю.

РЕЙЧЕЛ. Вибір — життя чи смерть, якщо перейдено межу.

ДЖОН. Що це за межа?

РЕЙЧЕЛ. Людськість.

ДЖОН. Яюсь не зовсім зрозуміло.

РЕЙЧЕЛ. Коли придушуєш в собі тварину.

ДЖОН. У кожному з нас є і людське, і тваринне.

РЕЙЧЕЛ. Отже, коли стаєш повністю твариною, чим ти кращий за скаженого пса, якого необхідно пристрелити?

ДЖОН. Життя не завершується однією ніччю. Ніч живе, щоб зустріти день.

РЕЙЧЕЛ. Якби ж ми побачили цей день.

ДЖОН. А ми й бачимо.

РЕЙЧЕЛ. Хіба? Для декого ця ніч триває все життя. День — один глибокий сон, який переривається лише в темряві ночі.

ДЖОН деякий час мовчить. Потім заговорює.

ДЖОН. Ви гадаєте, що розумієте смерть?

РЕЙЧЕЛ. Я вірю, що вона існує. Не буду стверджувати, ніби здатна передбачити, що криється поза нею. Цього я не розумію.

ДЖОН. Ви розумієте зло.

РЕЙЧЕЛ. Те, що я вважаю злом.

ДЖОН. На яких підставах?

РЕЙЧЕЛ. На підставах загальної моралі.

ДЖОН. Що таке мораль?

РЕЙЧЕЛ. Дії, яким мене вчили батьки. Приписи Біблії. Добро і зло мені пояснює моя віра.

ДЖОН. Але не ваша совість.

РЕЙЧЕЛ. Совісті довіритися не можна.

ДЖОН. І на цих підставах ви твердите, що, коли заподіяно зло, прощення бути не може.

РЕЙЧЕЛ. Певна категорія зла.

ДЖОН. Наприклад?

РЕЙЧЕЛ. Наприклад, перелюбство.

ДЖОН. Жінка, винна в перелюбстві, мусить померти.

РЕЙЧЕЛ. Так.

ДЖОН. У вас дивовижне розуміння моралі.

РЕЙЧЕЛ. Нічого дивовижного. Я не вірю в моральні компроміси.

ДЖОН. Жодних компромісів не існує?

РЕЙЧЕЛ. Для мене — жодних!

ДЖОН. Як цікаво! (*Пауза*). По-вашому, Сапфіра заслужила смерть?

РЕЙЧЕЛ. Я цього не казала.

ДЖОН. По-вашому, вона перевернула б світову мораль догори дригом, якби зосталася жива?

РЕЙЧЕЛ. Я нічого такого не казала.

ДЖОН. Хіба не на це ви весь час натякаєте?

РЕЙЧЕЛ. Я намагалася вам допомогти.

ДЖОН. Яка може бути допомога у такому вакуумі?

РЕЙЧЕЛ. Смерть треба зробити прийнятною. Бо інакше — як жити?

ДЖОН. Смерть ніколи не стане такою, як життя. Бо смерть — це одна нескінченна порожнеча. (З викликом). Принаймні в житті існує надія.

РЕЙЧЕЛ. Смерть Сапфіри видається безнадійною.

ДЖОН. Видається! Видається! Видається! (Він розлючується). Так і є. Якби тільки вона вижила! Покалічена, зболена, уражена, але жива. Тоді була б надія. Сапфіра — уражена, але жива. Надія — як річка, яка вливається в оптимізм широкого океану в пошуках розради і єдності з хвилями, що піднімаються і падають. Єдності з чимось великим, чимось більшим. Простір води, землі і — повітря, простір самого життя. А смерть — це сама недосяжна відстань, здатна лише вигукувати волення «нічогості», які вкочуються у нічогість вічності.

РЕЙЧЕЛ. Джоне. (Він не відповідає. Вдивляється у фотографію на письмовому столі). Джоне! (Вона каже це голосніше).

ДЖОН. Що? (Здається, вона сполохала його роздуми).

РЕЙЧЕЛ. Я щиро хочу полегшити вам життя.

*ДЖОН підводиться, робить кілька кроків і сідає біля ніг Рейчел.
Притуляє голову до бильця крісла.*

ДЖОН. Гадаєте, вам це вдасться?

РЕЙЧЕЛ. Так.

ДЖОН. Яким чином?

РЕЙЧЕЛ. Навчивши вас розумінню.

ДЖОН. Гадаєте, я міг би полюбити вас? (Він промовляє це майже дитячим тоном).

РЕЙЧЕЛ (сміється і говорить грайливо). Ось, значить, до чого ви хилили. Мені вже слід було б здогадатися. (Легенько погладжує його чоло. ДЖОН ігнорує її слова).

ДЖОН. Тоді я скажу. Я люблю вас, як сестру.

РЕЙЧЕЛ. Як сестру. (Вона приємно здивована).

ДЖОН. Дуже дорогу сестру.

РЕЙЧЕЛ. А ви не мали ні братів, ні сестер?

ДЖОН. Не мав.

РЕЙЧЕЛ. Мабуть, почувалися дуже самотнім.

ДЖОН. Дуже. Але друзів я мав удосталь.

РЕЙЧЕЛ. Чим ви займалися в дитинстві? (Гладить його волосся).

ДЖОН. Читав! Я дуже багато читав. Грав у всякі ігри. І всі вони влаштовувалися задля мене. (Підводиться й починає зображувати Робіна Гуда, залучаючи до гри РЕЙЧЕЛ як Діву Меріан). Пам'ятаю, як я грав Робіна Гуда. Я завжди був Робіном Гудом.

РЕЙЧЕЛ. А хто був Дівою Меріан?

ДЖОН. Дівчинка з великого вікторіанського будинку навпроти. Вона була дуже ніжна, тендітна, мала довге руде волосся і темно-карі очі.

РЕЙЧЕЛ. А де вона зараз?

ДЖОН. В Австралії. Вийшла заміж за місіонера.

РЕЙЧЕЛ. В які інші ігри ви гралися?

Вони пантомімічно розігрують різні ігри.

ДЖОН. У злодіїв і грабіжників.

РЕЙЧЕЛ. А в «класики»? (РЕЙЧЕЛ імітує гру в «класики», обпершилася рукою об килим).

ДЖОН. Це дівчача гра. (Обоє сміються).

РЕЙЧЕЛ. Я грала в «класики».

ДЖОН. А в ковбоїв та індіанців?

РЕЙЧЕЛ. Ні, тільки в дівчачі ігри.

ДЖОН. Я ніколи не грав у Космічних воїнів. Мабуть, то дуже цікаво.

РЕЙЧЕЛ. Ви були близькі зі своїми батьками?

ДЖОН. Так. Був. А ви?

РЕЙЧЕЛ. Я їх дуже любила. Особливо маму. Вона була така ласкава зі мною. Любила мене більш за всіх на світі. Навіть більше, ніж батька.

ДЖОН. Це вона вам сказала?

РЕЙЧЕЛ. Вона повторювала це щодня.

ДЖОН. Напевно, не дуже-то вона любила вашого батька.

РЕЙЧЕЛ. Ще й як любила! Сильно-сильно. (Пауза). Вам приємно, коли я гладжу вас по голові?

ДЖОН. Так.

РЕЙЧЕЛ. Сон не наганяє?

ДЖОН. Трохи.

Сідає поруч з нею і цілує її руку.

РЕЙЧЕЛ. Мені майже вдалося ввести вас у гіпнотичний сон.

ДЖОН. Я так і думав, що ви маєте цей намір.

РЕЙЧЕЛ. Хотіла зняти ваше напруження.

ДЖОН. І це вам, безумовно, вдалося.

Він припідймається і пильніше вдивляється в її обличчя. Погляд його падає на її руки і залишається прикованим до них. Потім його напруження трохи спадає. Вона гладить його по голові. Він неквапно, майже мимоволі, кладе голову її на коліна. Пауза. Вона продовжує гладити його по голові.

РЕЙЧЕЛ. Джоне.

ДЖОН. Що?

РЕЙЧЕЛ. У вас лишилися якісь сумні спогади з дитинства?

ДЖОН. Не... (Пауза). Здається, ні.

РЕЙЧЕЛ. Щось, утім, було?

ДЖОН. Хвилинку. (Довга пауза). Дещо пригадалося. Не певен, чи можна це назвати сумним спогадом. Там була жорстокість. Так. Сумно, по-своєму.

РЕЙЧЕЛ. Що то було? (Вона промовляє це дуже швидко).

ДЖОН. Спогад про кошеня.

РЕЙЧЕЛ. Кошеня? (Смішок).

ДЖОН. Так. Кошеня.

РЕЙЧЕЛ. Кошеня. *(Вона повторює це з подивом).*

ДЖОН. Маленьке, біле, пухнасте кошеня. Ми мешкали на околиці міста у величезному неоковирному двоповерховому будинку. Я мав років три-чотири. А, може, навіть і п'ять. На верхньому поверсі була кімната, в якій ніхто не жив. І ніхто її ніяк не використовував. Там було велике широке вікно, яке не зачинялося упродовж усього літа. Одного ранку мама побачила, що кицька народила там кошенят. Мама хотіла винести їх з будинку. Але я ублагав її дозволити їм залишитися. Усього було четверо кошенят. За тиждень я виявив, що одне з них пропало. Я шукав його по всьому будинку. Безнастанно розпитував маму й тата, куди воно поділося. Вони також шукали, але не знайшли. Наступного дня пропало ще одне кошеня. Бідолашна кицька сиділа й охороняла двох, що залишилися, така стривожена і нещасна. Ми обшукали все навколо. Тато сказав, що тут десь вештається великий кіт. Я не зрозумів, яке відношення він має до кошенят. Наступного ранку я прокинувся світ за очі і побіг до тієї нежилої кімнати. Кицька і двоє її кошенят були там. Тато зачинив велике вікно на ніч. *(Пауза).* Але мати прочинила вікно вранці, щоб кицька могла вийти. Я був у сусідній кімнаті, коли почув нявкання одного з кошенят. Воно кричало від болю. Я побіг туди. Здоровенний сірий кіт тримав у зубах чорно-біле кошеня. Він стрибнув на карниз і зник з очей. Я побачив кров. Підлога була в червоних плямах. Я закричав, покликав тата й маму. Вони вивели мене з тієї кімнати. *(Пауза).* У мене залишилося тільки одне кошеня. Напрочуд гарне. Біле й м'яке, як свіжий сніг. Кицька сиділа біля нього. Мені стало її страшенно шкода. Вона була така змучена і налякана. Одного дня, коли я грався в тій кімнаті, у вікно заскочив отой здоровенний сірий кіт. Він одразу рвонув до маленького сніжно-білого пухнастика. *(Довга пауза).* Кицька відбивала його. Я кричав, як несамовитий, наблизився до котів, що билися і пронизливо вищали. Примчала мати і вигнала сірого kota палкою. Але кошеня було все розтерзане. Маленьке, біле, пухнасте тільки вкривали жохливі криваві плями. Кицька його все лизала, лизала, лизала. А потім пішла з кімнати. На це було боляче дивитися. Ніколи не бачив, щоб тварина була такою пригніченою. Маленький криваво-білий пухнастик лежав на підлозі нерухомо. Я, напевне, безгавно кричав, тому що мати охопила мене за шию і просила заспокоїтися. Багато ночей я не міг заснути. Прокидався, бо мені снівся той жохливий сірий кіт. Щоночі мене переслідувало видіння нещасної матері-кицьки і червоно-білого дріб'ятка на підлозі, нерухомого, безсилового, самотнього. Я прокидався переляканий, весь тремтів.

РЕЙЧЕЛ. Кошеня було мертве?

ДЖОН. Тоді я не дуже втямив, що сталося. Знадобився час, аби зрозуміти, що таке смерть. Так. Кошеня було мертве.

РЕЙЧЕЛ. Бідолашне кошеня.

ДЖОН. Так. Уперше я тоді усвідомив: існує таке, що я назвав би жорстоким.

РЕЙЧЕЛ. Жорстоким і страхітливим.

ДЖОН. Я усвідомив, що жорстокість і зло існують. Чомусь це усвідомлення видавалося в моєму віці грандіозним. Немов переді мною відкрився новий світ. Щось жохливе і зловісне — десь далеко і водночас зовсім близько до того щастя, яке оточувало мене.

РЕЙЧЕЛ. Так.

ДЖОН. Ви розумієте?

РЕЙЧЕЛ. Так. Я розумію вас тепер значно краще.

ДЖОН. Я все думаю, чи душі отих нещасних, невинних, розтерзаних кошенят потрапили до раю.

РЕЙЧЕЛ. Хтозна.

ДЖОН ніяково сміється. Вона легко стукає його пальцем по лобі, ніби докоряючи. Настає тимчасове затишшя. Він бере її руку, гладить і ніжно цілує. Потім відводить її руку трохи від себе і починає розглядати зворотний бік долоні. РЕЙЧЕЛ висмикує руку і затискає руки між колін. Він підводиться, розтирає собі попереки. Потім стає за її кріслом. Усі його рухи дуже повільні. Виникає враження, що він ледь рухається. Усе, як уві сні.

ДЖОН. Це вино гарно діє.

РЕЙЧЕЛ. Так. Давно вже не почувалася я такою вільною і спокійною.

ДЖОН знову пильно дивиться на її руки.

ДЖОН. Ваші руки мене зачаровують.

РЕЙЧЕЛ. Вас зачаровує все, що нагадує Сапфіру.

ДЖОН. Але в них є щось особливе.

РЕЙЧЕЛ. Те, що вони — мої.

ДЖОН. Вони інші.

РЕЙЧЕЛ. Схожі.

ДЖОН. На руки Сапфіри. Проте — інші.

РЕЙЧЕЛ. В чому інші?

ДЖОН. Відрізняються, як дві протилежні особистості.

РЕЙЧЕЛ. Протилежні?

ДЖОН. Різні.

РЕЙЧЕЛ. Бо вони — мої.

ДЖОН. Знаю, що ваші.

В його голосі бринить глузування. РЕЙЧЕЛ розпрямляє пальці і кладе їх на бильця крісла. Вона дивиться, як він не зводить погляду з її рук, і знову затискає їх між колін. Вигляд у неї занепокоєний.

РЕЙЧЕЛ. Ви хочете мене налякати.

ДЖОН. Ні.

РЕЙЧЕЛ. Тоді чого ви витріщилися на мої руки?

ДЖОН. Чому. Чому.

РЕЙЧЕЛ. Чому. Чому. Чому. *(Вона вигукує ці слова дуже різко. Вона вдивовижу збентежена).*

ДЖОН. Ви розхвилювалися.

РЕЙЧЕЛ. Зовсім ні.

ДЖОН. Погляньте на свої руки.

РЕЙЧЕЛ. Годі вам їх розглядати.

ДЖОН. Вони тремтять.

РЕЙЧЕЛ. Бо у вас дуже пронизливий погляд.

ДЖОН. І ваше тіло.

РЕЙЧЕЛ. З моїм тілом усе гаразд.

ДЖОН. Воно напружене.

РЕЙЧЕЛ. Анітрохи.

ДЖОН. Подивіться, воно аж стужавіло.

РЕЙЧЕЛ. Що ви намагаєтеся мені сказати? Що з вами сталося? Ви забагато випили. Вгамуйтеся. Вгамуйтеся. Вгамуйтеся.

ДЖОН. Ви намагалися провести зі мною сеанс психоаналізу.

РЕЙЧЕЛ. Я допомагала вам.

ДЖОН. А тепер моя черга.

РЕЙЧЕЛ. Ви жодним чином не здатні мені допомогти.

ДЖОН. Я сказав, що тепер моя черга.

РЕЙЧЕЛ. Робити — що?

ДЖОН. З'ясовувати.

РЕЙЧЕЛ. Що з'ясовувати?

ДЖОН. Що ви собою являєте.

РЕЙЧЕЛ. І оце в такий спосіб ви з'ясовуєте?

ДЖОН. В усіх інших способах ви маєте більше досвіду.

РЕЙЧЕЛ. Що ви маєте на увазі?

ДЖОН. Вважається, що психіатр знає всі способи.

РЕЙЧЕЛ. А яка різниця?

ДЖОН. Мені залишається тільки примітивний спосіб.

РЕЙЧЕЛ. Чому?

ДЖОН. Тому що всі цивілізовані способи вам відомі.

РЕЙЧЕЛ. Джоне, ви не відаєте, що робите.

ДЖОН. Відаю.

РЕЙЧЕЛ. Це все вино.

ДЖОН. Вино тут ні до чого.

РЕЙЧЕЛ. Ви руйнуєте. Руйнуєте все.

ДЖОН. Я хочу знати.

РЕЙЧЕЛ. Знати — що? Поясніть, заради бога! Принаймні скажіть чітко і ясно, про що ви говорите.

ДЖОН. Я думаю, що ви дуже чиста.

РЕЙЧЕЛ. Так і є.

ДЖОН. Я думаю, що ви ніколи не грішили.

РЕЙЧЕЛ. Не грішила, принаймні, свідомо.

ДЖОН. Я думаю, що ви — дуже праведна.

РЕЙЧЕЛ. Намагаюся.

ДЖОН. Сприймаєте своє тіло, як якусь святиню.

РЕЙЧЕЛ. Джоне!

ДЖОН. Хіба ні?

РЕЙЧЕЛ. Так.

ДЖОН. Прекрасна й чиста, з незайманим дівоцтвом.

РЕЙЧЕЛ. Джоне!

ДЖОН. Хіба ні?

РЕЙЧЕЛ. Ви божевільний!

ДЖОН. Хіба це не правда?

РЕЙЧЕЛ. Ви божевільний! *(Дивиться на нього, нажахана. Підводиться з крісла).* Божевільний. Божевільний. Божевільний. Я тут і хвилини не залишуся. *(ДЖОН швидко встає з крісла, підбігає до дверей і замикає на ключ. Він перекидає її шлях до дверей. Вона озирвається на напіврозчинені двері позаду себе. Прямуює до них. ДЖОН холодно спостерігає за нею. Потім говорить гірким, жорстоким тоном).*

ДЖОН. То двері моєї спальні.

РЕЙЧЕЛ відсахується, перестрашена. Дивиться на нього, як на привид. Потім повільно, дуже повільно йде до крісла, на якому сиділа. Вона не зводить з нього очей. Сідає в крісло, немов у заціпенінні. Здається, що сили боротися з ним раптом полишили її. На її обличчі вираз подиву, враженої гордості, жаху і злості; згодом цей вираз змінюється на покірність і страх. ДЖОН спостерігає за нею стоячи. Обличчя його розпашілося, спітніло. Він проводить правою рукою собі по волоссю, немов хоче щось вичистити. Вона не зводить з нього очей. Коли він і далі витирає собі волосся рукою, РЕЙЧЕЛ опускає очі і втуплюється у підлогу. ДЖОН підходить до свого крісла, кладе на нього ліву руку, а правою й надалі вичищає собі волосся. Потім витягає з лівої кишені носовичок, витирає ним свою праву руку і кидає носовичок через її голову в бік спальні. Обпирається об спинку крісла обома руками.

ДЖОН. Лікар мені розповів.

РЕЙЧЕЛ. Тому ви мене і запросили?

ДЖОН. Ні.

РЕЙЧЕЛ. Ви все знали.

ДЖОН. Я знав дуже мало.

РЕЙЧЕЛ. Ви хотіли, щоб я вам розказала всю ту історію.

ДЖОН. Так.

РЕЙЧЕЛ. Якби я тільки знала наперед...

Він робить крок до неї, зупиняється, вагаючись, згодом сідає у своє крісло.

ДЖОН. Але ви не знали. *(Він викрикує ці слова, ще не сівши).* Я здогадувався, що все не так просто. Картина була неповною. Я сподівався, що за цей час ви мені дещо розкриєте.

РЕЙЧЕЛ. Я не прикидалася.

ДЖОН. Я теж.

РЕЙЧЕЛ. І що вам розповів лікар?

ДЖОН. Він був цілком переконаний, що вона приймала надмірні дози тих пігулок. Вони призначені заспокоювати нерви, але передозування ослаблює серце. Вона приймала надмірні дози після того, як повернулася від вас.

РЕЙЧЕЛ. Повернулася.

ДЖОН. Так. Повернулася. *(Це сказано з люттю)*. Ви й далі маєте намір приховувати правду?

РЕЙЧЕЛ. Я ніколи не приховувала правди.

ДЖОН. Тоді годі хоронити її.

РЕЙЧЕЛ. Ви хочете знати все, що сталося під час нашої єдиної зустрічі після того, як вона пішла з нашого дому?

ДЖОН. Так.

РЕЙЧЕЛ. Ви пошкодуєте.

ДЖОН. У той день, коли Сапфіра повернулася від вас, вона й почала приймати ті пігулки. Я застеріг її, що вони небезпечні, заскочивши її з ними вперше. Вона пообіцяла, що не зловживатиме. Проте потайки приймала їх у великих дозах. Не пройшло й місяця від того дня, як Сапфіра зустрілася з вами, і от вона померла.

РЕЙЧЕЛ. Я не очікувала, що вона така дурна.

ДЖОН. Що сталося між вами?

РЕЙЧЕЛ. І тільки для того, щоб оце з мене витягти, ви завдали собі стільки клопоту? Могли б спитати одразу.

ДЖОН. Я намагався.

РЕЙЧЕЛ *(саркастично)*. Та невже?

ДЖОН. Облиште свій сарказм! Може, для вас це неважливо. А для мене — важливо. Я заспокоюся тільки тоді, коли дізнаюся правду.

РЕЙЧЕЛ. А лікар нічого більше вам не розповідав?

ДЖОН. Ні.

РЕЙЧЕЛ. Слава Богу.

ДЖОН. А що саме він мав розповісти? *(Він стискає кулаки і пильно дивиться їй в обличчя)*. Що ви намагаєтеся приховати від мене? Ви — нікчемна, жалюгідна, чиста жінка! Яке задоволення ви отримуєте від свого мізерного секрету? Від вашої схибленої на дівочтві психіки мене аж нудить.

РЕЙЧЕЛ. Це далеко не мізерний секрет. *(Ці слова викликають у неї гримасу болю, проте вона швидко опановує себе)*.

ДЖОН. Ви й надалі гратимете цю роль?

РЕЙЧЕЛ. Я хотіла довідатися, скільки знаєте ви. Як багато розказав вам лікар. Або як багато той лікар дізнався сам.

ДЖОН. І що, довідалися?

РЕЙЧЕЛ. Довідалась.

ДЖОН. Тоді розкажіть мені, що змусило Сапфіру поїхати до вас.

РЕЙЧЕЛ. Її приїзд до мене вам видається дивним? Так?

ДЖОН. Вона говорила мені, що ви не хочете її більше бачити. Ви заборонили їй повертатися назад, якщо вже вона покинула домівку. Вона не один раз пробувала з вами зв'язатися. Писала до вас. Телефонувала вам. Але ви були непохитна. Ваше дорогоцінне, священне слово мало бути дотримано.

РЕЙЧЕЛ. Так. Саме так.

ДЖОН. Тоді що ж примусило вас з нею побачитися?

РЕЙЧЕЛ. Вона прийшла незваною.

ДЖОН. Але ви прийняли її.

РЕЙЧЕЛ. Вона була у відчаї. Як я могла відмовити?

ДЖОН. Відмовити?

РЕЙЧЕЛ. Так. Щойно я її побачила, то пошкодувала, що взагалі її знала.

ДЖОН. Вона ваша сестра!

РЕЙЧЕЛ. Вона вже була не вона.

ДЖОН. Люди змінюються з часом. Дорослішають, виснажуються, просто ста- рішають. Неможливо залишатися все життя тим самим. Це протиприродно.

РЕЙЧЕЛ. Мені стало соромно, коли я її впізнала.

ДЖОН. Ви і ваша патологічна чистота.

РЕЙЧЕЛ. Вона була ще гірша, ніж я очікувала. Уся роз'їдена, іржава, як ста- ра, похмура, побита, покоцюрблена статуя. Коли вона йшла з дому, вона була прекрасна! Коли вона повернулася, обличчя в неї було старе. Старе й озлоблене. А її тіло! Її тіло було зношене. Її плоть... Шкіра... Самі гострі кути і впадини. Все потріпане, змарніле. Вона видавалася м'якою. Напрочуд м'якою. Але то була брудна м'якість. М'якість від стискання й використання! А її ноги, її стопи свідчи- ли... Вони вже не були стрункі й міцні. Вони — розсувалися. Розсувалися! Очі ста- ли жорсткі. Погляд пустий і гіркий. Невгамований. Неситий! *(Голос у неї перерива- ється. Вона замовкає, опановує себе і продовжує рівним тоном)*. Вона була мертва. Жива, але мертва. Вся краса, вся юність, вся невинність полишили її. Вона була порожня — порожній, неситий труп...

ДЖОН. Припиніть! Розкажіть, що відбулося між вами. Я не бажаю слухати ваші збочені описи.

РЕЙЧЕЛ. Але це правда. *(Вона вимовляє ці слова дуже просто)*.

ДЖОН. Розкажіть, що відбулося між вами.

РЕЙЧЕЛ. Розкажу. Розкажу вам точнісінько все, що сталося. Відведу вас до неї. Відведу вас до Сапфіри. Я... *(Голос у неї знову переривається, але вона продовжує)*. Я хочу, щоб ви дозволили мені оповісти все, що тоді відбулося, без жодних втру- чань з вашого боку. Йдеться не лише про ваш душевний спокій. Про мій також.

ДЖОН. Я мовчатиму.

РЕЙЧЕЛ. Дякую. *(Вона замовкає, тре очі, відкидає голову на спинку крісла і вла- штовується зручніше. Потім починає говорити, дивлячись у стелю. Голос її зву- чить, як відлуння з печер минулого)*. Хай Бог допоможе вам зрозуміти. *(Пауза)*. Був надзвичайно спекотний весінній вечір. Я не знаходила собі місця. Вимірювала

кроками свою кімнату, думаючи ні про що. Коли думаєш ні про що, то зосереджуєшся на порожнечі вакууму, який оточує все. Я зосередилася на вакуумі. На вулиці йшов сильний дощ. Великі краплі лунко били по підвіконню. *(Чується звук сильного дощу і грому)*. Гучний, оглушливий гуркіт грому перекривав шум зливи. Я не бачила блискавок, бо штори були запнуті, але чула, що вони дуже близько. Тіло моє була холодна, липка пропасниця. Звук грому услід за невидимим спалахом блискавки наводив страх. Я щільно закуталася в кофту, хоча в кімнаті було тепло. Раптом похолодало — якоесь неприродно похолодало. Я спиною відчула протяг. Озирнулася, щоб подивитися, чи не прочинилися двері. Але двері були замкнені зсередини. Це в мене така... така звичка. Я завжди замикаю двері на ключ, коли буваю в кімнаті сама. *(Пауза)*. Мабуть, десь поблизу знову спалахнула блискавка *(на цих словах завіса починає опускатися)*, бо гуркіт грому прозвучав моторошно, заповнив усю кімнату. Я була перелякана... перелякана, наодинці з собою, у страху перед Богом і Його небесами.

ДІЯ ДРУГА

Сцена 1

Спальня РЕЙЧЕЛ у старому родинному будинку.

Ранній вечір на початку квітня минулого року — ретроспекція.

На сцені велика жила кімната у старому будинку, який переобладнали після від'їзду САПФІРИ в помешкання, в якому здаються квартири і кімнати, доволі високого класу. Штори ясно-зеленого кольору. Якби не відсутність книжкових полиць, картини на стіні, телефону, торшера, письмового стола, чайного столика й крісел з попередньої сцени, була б велика подібність до квартири ДЖОНА. На підлозі темно-зелений килим. Ліворуч у глибині сцени двері, які ведуть у коридор і на сходи. Ці двері мають засувку. Біля лівої стіни стоїть біла шафа для одягу, яка займає майже чверть стіни. У глибині сцени, трохи праворуч, широке, зручне ліжко, вкрите пуховою ковдрою кремового кольору. Праворуч — двері, що ведуть до ванної кімнати РЕЙЧЕЛ. Так само праворуч — маленьке бюро і стілець. На бюро кілька книжок, папери, олівці і два письмові прибори з чорнильницею. Невеличка настільна лампа стоїть на краю бюро. У центрі кімнати, ближче до лівого боку, стоїть сучасний диванний гарнітур. Поруч з великим диваном — дві тумбочки. Біля ліжка — електричний обігрівач. Монолог РЕЙЧЕЛ, починаючи від слів «Я вимірювала кроками свою кімнату...», перетворюється на дію. Коли лунає останній удар грому, РЕЙЧЕЛ обертається до глядачів, її обличчя — маска жаху. Вона міцно стискає кулаки. Підходить до одного з маленьких диванчиків. Сідає, охопивши обома руками живіт. Вона вдягнена у просту білу консервативну, але привабливу сукню. Відкидає голову на спинку дивана. Вона сидить спиною до дверей, що ведуть у коридор. Серед шуму грози чути стукіт у двері. Вона його не чує. Стукіт повторюється кілька разів. Гроза за вікном потроху вщухає. Стукіт стає напологливішим. РЕЙЧЕЛ його чує. Підводиться і йде швидко до дверей. Вагається, перш ніж відімкнути. Прибирає руку з засувки. Не відчиняє дверей.

САПФІРА. Це я. (Слова її звучать приглушено й хрипко, їх заглушує надзвичайно гучний удар грому, який відлунюється вдалині. Реакція РЕЙЧЕЛ на голос САПФІРИ і гуркіт грому слідом за ним суто інстинктивна. Вона прочиняє двері, налякано притискає руки до грудей. САПФІРА заходить і обіймає РЕЙЧЕЛ за шию. РЕЙЧЕЛ міцно притискає її до себе. Тоді САПФІРА відскакує від сестри і біжить до електронагрівача).

САПФІРА (говорить на ходу). Я вся мокра. Ти отак сама через мене промокнеш.

РЕЙЧЕЛ зачиняє двері, але не замикає їх.

САПФІРА одягнена в чорну шкіряну куртку поверх яскравої, дуже обтислої сукні. Вона знімає вологі на вигляд черевички.

Ставить їх біля обігрівача, потім розгортає обігрівач до себе і вмикає.

Розпускає волосся так, що воно закриває її обличчя, і підсуває голову ближче до теплового струменя. Витягає з кишені куртки гребінець і починає розчісувати волосся. Обличчя її за волоссям не видно.

РЕЙЧЕЛ нерішуче наближається до неї.

РЕЙЧЕЛ. Дай мені куртку. Вона мокра.

САПФІРА (жваво). На щастя, мене підвезли до Лондона. Водій був дуже симпатичний. Дорогою весь час пропонував мені шоколадні цукерки. (Вона передає куртку сестрі, та мовчки її бере і розвішує в шафі). Він дав мені свій телефон і адресу. Страшенно симпатичний хлопець. Запросив мене на вечерю.

РЕЙЧЕЛ. Ти з ним вечерятимеш сьогодні?

САПФІРА. Ні, я одкараскалася. Він наполягав, але я сказала — тільки не сьогодні. Запрошення залишається в силі. Я можу зв'язатися з ним будь-коли. Страшенно приємний хлопець. Має красиві чорні вуса і ягуар.

РЕЙЧЕЛ. Дати тобі кофту?

САПФІРА. Я вже зігрілася, дякую. Жахлива була гроза. Я заплющувала очі щоразу, як спалахувала блискавка. Страшно було.

РЕЙЧЕЛ. Мені теж.

САПФІРА. Нічого, що я сюди приїхала, ти не проти? Тепер, коли я вже тут?

РЕЙЧЕЛ (ігнорує її питання). Перед грозою була така спека. А от зараз стало дуже холодно.

САПФІРА. Я думала, що ти можеш мене взагалі не впустити. Була до цього готова. Попросила того хлопця з чорними вусами і ягуаром зачекати п'ять хвилин, на випадок, що матиму вільний вечір. Я приголомшила тебе, сестро?

РЕЙЧЕЛ. Ні. (Вагається, потім повторює). Ні. Хочеш їсти чи пити?

САПФІРА. Ні, дякую. Я переїла отих цукерок.

РЕЙЧЕЛ іде до дивана, на якому сиділа досі, сідає.

САПФІРА. А ти їж, якщо голодна. Про мене не турбуйся.

РЕЙЧЕЛ. Я вже повечеряла.

САПФІРА. За хвилину я буду біля тебе. Волосся вже майже висохло. Ти точно не проти, щоб я посиділа з тобою? Як дивно, що ти переобладнала будинок, ти ж його так любила. Мабуть, нелегко воно тобі далось.

РЕЙЧЕЛ (після паузи). Доволі-таки зручно.

САПФІРА. Дуже відрізняється від нашої домівки.

РЕЙЧЕЛ. Для однієї людини будинок був завеликий.

САПФІРА. Він був завеликий і для двох. Такому будинку потрібна сім'я — велика, галаслива сім'я.

РЕЙЧЕЛ. Ми отримуємо гарну плату за оренду.

САПФІРА (*холодним, гірким тоном*). Ми.

РЕЙЧЕЛ. Отримаєш свою частку, щойно тобі виповниться двадцять один. Згідно з заповітом, доти я — твій опікун. (*Тон у РЕЙЧЕЛ стриманий і заспокійливий. Її любов до САПФІРИ очевидно пересильює її рішучість ніколи з нею не зустрічатися*).

САПФІРА. Значить, коли мені виповниться двадцять один, я влаштую таку гулянку, що ти пошкодуєш, що я допалася до тих грошей.

РЕЙЧЕЛ. Невже тобі не вистачає твого утримання?

САПФІРА. Ні.

РЕЙЧЕЛ. Ти завжди могла повернутися додому.

САПФІРА. Ні.

РЕЙЧЕЛ. Ти ж знаєш — я люблю тебе понад усе на світі. Понад усіх. Люблю тебе більше, ніж саму себе.

САПФІРА. Я не могла залишитися.

РЕЙЧЕЛ. Ти мені так і не пробачила.

САПФІРА. Важко було зрозуміти.

РЕЙЧЕЛ. То був єдиний спосіб, щоб я стала повністю твоєю, а ти — моєю.

САПФІРА. Пітеру через це довелося померти.

РЕЙЧЕЛ. Невже ти не розумієш?

САПФІРА. Зараз трохи розумію.

РЕЙЧЕЛ. Через це ти і повернулася.

САПФІРА. Мені потрібна твоя допомога.

РЕЙЧЕЛ. Я зроблю для тебе все.

САПФІРА. Як ти сильно змінилася. Мені треба до цього звикати.

РЕЙЧЕЛ. Ти стала жорсткою.

САПФІРА. І це ще не все.

РЕЙЧЕЛ. Ти хочеш завдати мені болю.

САПФІРА. Ні. Я хочу тебе підготувати до найгіршого. Сестро, ніколи не слід любити занадто сильно. Це завжди закінчується болем.

Говорячи це, САПФІРА відкидає волосся назад і заколює на потилиці.

Глибоке декольте відкриває її повні, свіжі перса. Обличчя в неї стомлене, змучене, виснажене. Під очима залягли темні тіні. На вигляд вона анітрохи не молодша за РЕЙЧЕЛ. Яскраво нафарбовані губи зухвало накоплені. Проте в ній відчувається якась простота. Вона рухається вільно, і її природність створює не менш, якщо не більш приємне враження, ніж самовладання РЕЙЧЕЛ. Погляди їхні зустрічаються. САПФІРА кидається до РЕЙЧЕЛ, сідає біля її ніг і ховає голову в неї на колінах. Вона міцно обіймає сестру за талію. РЕЙЧЕЛ кладе руки на її волосся.

РЕЙЧЕЛ. Моя сестричка. Моє маленьке золото.

САПФІРА. Я тебе люблю.

РЕЙЧЕЛ. Пробач мені, люба, пробач.

САПФІРА. Я не повинна була полишати тебе.

РЕЙЧЕЛ. Я тобі допоможу. Зроблю все, що тобі від мене треба.

САПФІРА, так само раптово, як вона кинулася в обійма РЕЙЧЕЛ, відсторонюється від сестри, відводить від себе її руки. Вона підводиться і сідає на диван напроти РЕЙЧЕЛ. РЕЙЧЕЛ дивиться на неї трохи здивовано й усміхається.

САПФІРА. Як там Енні?

РЕЙЧЕЛ. З Енні все гаразд. Безупинно розпитує про тебе.

САПФІРА. Ясно.

Ніякова пауза. САПФІРА пильно розглядає РЕЙЧЕЛ. Потім говорить хрипким шепотом.

САПФІРА. Не можу. Ні, не можу.

РЕЙЧЕЛ. В чому річ, Сапфіро?

САПФІРА. Я не скажу тобі, для чого я приїхала.

РЕЙЧЕЛ. Ти вже сказала. Тобі потрібна моя допомога.

САПФІРА. Ні, не можу. Не можу. Не можу.

РЕЙЧЕЛ. Годі тобі поводитися, як мала дитина. Ти ніколи не подорослішаєш. Що там трапилось? Сваришся з Джоном?

САПФІРА. Ти нічого проти нього не маєш, так?

РЕЙЧЕЛ. Я з ним не знайома.

САПФІРА. Ти знаєш, що ми одружуємося.

РЕЙЧЕЛ. Знаю. Ти писала мені про це в кожному листі, відтоді, як він зробив тобі шлюбну пропозицію.

САПФІРА. Я люблю його. Я люблю його. Він любить мене.

РЕЙЧЕЛ. Рада, якщо так.

САПФІРА. Я мушу їхати. Мені треба повернутися сьогодні ввечері.

Вона підводиться. РЕЙЧЕЛ підходить до неї і примушує сісти. Вона ніжно гладить САПФІРУ по спині.

РЕЙЧЕЛ. Годі. Коли ти вже тут, розкажи, що змусило тебе приїхати. Не буду ж я битися з тобою. Хіба я не поводжусь достатньо виважено?

САПФІРА. Затишшя перед бурею.

РЕЙЧЕЛ. Так нічого не вийде. Я тебе добре знаю. Сталося щось серйозне. Інакше ти б ні за що не з'явилася тут. Не тільки через мене ти не поверталася сюди. Ти сама не хотіла повертатися. Ти змінилася. Повністю змінилася. Але я тебе й досі люблю. Знаю, що ти в біді. За кого ти мене маєш? Гадаєш, я тебе відпущу, не дізнавшись, чого ти приїхала? Я хочу тобі допомогти. І я допоможу тобі, хай там що.

САПФІРА. Я вагітна.

РЕЙЧЕЛ припиняє гладити САПФІРУ по спині. Створюється враження, що вона відсахнулася від сестри, хоча й не рушила з місця.

РЕЙЧЕЛ. Вагітна.

САПФІРА. Мені потрібна твоя допомога.

РЕЙЧЕЛ. Коли ти одружуєшся?

САПФІРА. Я не хочу цієї дитини.

РЕЙЧЕЛ (*різко й пронизливо*). Коли Джон збирається брати з тобою шлюб?

САПФІРА. Я не хочу цієї дитини.

РЕЙЧЕЛ. Ти не можеш убити дитя. Своє дитя.

САПФІРА (*збуджено*). Я мушу. Мушу! Мені потрібні гроші. Треба все так владнати, щоб ніхто не знав. І тоді все піде, як раніше.

РЕЙЧЕЛ (*жваво*). Необхідно розповісти Джону. Ти нічого йому не казала? Що тебе стримує? Він мусить одружитися з тобою якомога скоріше. (*Вона знову гладить САПФІРУ по спині*). Не хвилюйся, моє сонечко. Сестричка про все попіклується. Ти повинна сказати Джону. Йому треба сказати. Варто було йому сказати, шойно ти переконалася. Але ти прийшла до мене. Я розумію. Ти любиш мене. Ти хотіла, щоб я дізналася перша. Ти боялася, що я не зрозумію. А я розумію, сонечко моє, все розумію. Розумію. Бачиш, я змінилася після того, як Пітер... але тепер уже запізно. Я ж сказала, що допоможу тобі.

САПФІРА. Але ця дитина...

РЕЙЧЕЛ. Ніхто не довідається. Навіть якщо вона народиться трохи зарано, всі поставляться з розумінням. Таке відбувається щодня.

САПФІРА. Але ця дитина не від Джона.

РЕЙЧЕЛ. Ця дитина не від Джона?

САПФІРА. Ні. Джон ніколи не спав зі мною.

РЕЙЧЕЛ. Батько цієї дитини — не Джон.

Голос РЕЙЧЕЛ напружений. Вона відходить від сестри, ближче до авансцени. Стає боком, обличчям до САПФІРИ.

РЕЙЧЕЛ. І хто ж тоді батько?

САПФІРА. Не знаю.

РЕЙЧЕЛ. Як це — не знаєш?

САПФІРА. Їх було багато. Я... я не знаю, хто саме з них припустився помилки.

Обличчя РЕЙЧЕЛ перекошується від люті. Її трусить, вона стискає кулаки. Тон у неї розлючений.

РЕЙЧЕЛ. Чому б не признатися Джону?

САПФІРА. Не можу. Я його кохаю.

РЕЙЧЕЛ. А я мушу заплатити за твій аборт.

САПФІРА. Так. Якщо тобі до вподоби це так називати.

РЕЙЧЕЛ. Не смій мені грубити.

САПФІРА. Сестро, я не збираюся вислуховувати жодних твоїх моральних проповідей.

РЕЙЧЕЛ. Замовкни!

САПФІРА. Сестро, твоє сонечко наскрізь розпутне.

РЕЙЧЕЛ. Не смій...

САПФІРА. А я смію. Смію мільйон разів. Чого ти від мене чекала? Що я сидітиму і дивитимуся, як життя проходить повз мене? Або що я млітиму за твоїми ніжними поцілунками і ласкавими обіймами? Я хотіла жити. Жити! Жити, як ніколи не жила ти! Я хотіла відкрити для себе справжнє життя, життя, як воно є, а не те, яке ти для мене вигадувала. Чого ти досягла, сидячи у своїй замкненій кімнаті зі своїми пацієнтами? Вбила єдину людину, яка тебе любила, якщо не рахувати маму, тата і мене.

РЕЙЧЕЛ. Припини.

САПФІРА. А я жила й живу. Я вдихала життя, розкинувшись горілиць на чорно-зеленій землі, і в небі сяяв літній місяць, а поруч зі мною спав чоловік, якого я задовольнила. Я скоцюрблювалася в машинах, розпарена й спітніла, насолоджуючись кожною миттю судомних пестошів. Тебе це шокує, сестро? Я проводила ніч у ліжку з незнайомцем заради ситного обіду. Щоб поїсти досита, тільки аби не писати тобі, не жєбрати в тебе.

РЕЙЧЕЛ. Припини.

САПФІРА. Але я ще нікого не вбила, сестро. Ніхто не повісився через мене у похмурій тюремній камері. Не повісився на самоті вночі, бо не в змозі був зустріти наступний ранок. Ніхто! Вони всі були мені раді. Всі казали, що я найкласніше дівча на світі. Але я збираюся вбити цю дитину. Джон дав мені все. Все, що може дати чоловік жінці. І я не хочу віддячувати йому тим, що нав'яжу чужу дитину. Він думає, що я припинила спати з іншими чоловіками, коли пообіцяла вийти за нього заміж. Але він нічого не робив. Нічого. А мені було несила терпіти до весілля. Я молода. Я до цього звикла. Це прекрасно, сестро. Прекрасно! Я це люблю! Дуже люблю! Не можу без цього!

РЕЙЧЕЛ. О Боже! Боже! Ти... ти лицемірка! Слава Богу, що мама й тато не дожили до такого.

САПФІРА. Слава Богу, сестро. Я теж люблю Бога. Але по-іншому. Я люблю життя, яке він дав. І я жила на повну.

РЕЙЧЕЛ. Я гадала, змінився тільки твій вигляд. А ти ще гірша, ніж здаєшся! Ти порочна! Нафарбована порочна лицемірка! Огидна! Нечиста! Ти мені не сестра! Бідолашний Джон! Бідолашний Джон! На твоєму місці я наклала б на себе руки. Я б краще покінчила з собою, ніж так принизила чоловіка, якого кохаю! Так мерзенно й болісно! Я гадала, що можу допомогти тобі. Не можу! Тобі вже не допомогти. Допоможе тобі тільки Бог. Але я не дозволю тобі вбивати це дитя. Хай би чийм воно було. Не можна вбивати дітей! Такому немає прощення. Хай би яке горе й нещастя воно принесло. Якщо ти така крута, якщо ти знаєш про життя все, то ти і це переживеш.

Поки РЕЙЧЕЛ говорить, САПФІРА підходить до шафи і виймає свою куртку. Надягає її. У її діях є якась шляхетна гідність. Вона взуває черевички і прямує до виходу. Потім заговорює спокійним і стриманим тоном.

САПФІРА. Мені треба повернутися сьогодні ввечері.

РЕЙЧЕЛ. Іди! Іди! Іди! Я бачити тебе не можу! Ти мені огидна!

САПФІРА. Більше ти мене не побачиш ніколи.

САПФІРА швидко виходить з кімнати і зачиняє за собою двері.

РЕЙЧЕЛ (*стоїть, схиливши голову. Потім кидається до дверей з криком*). Господи, що я наробила!

РЕЙЧЕЛ прочиняє двері і гукає: «Сапфіро! Сапфіро!». Відповіді немає. Вона повертається до кімнати і замикає двері на засувку. Далі стає навколішки перед ліжком, як у молитві. Вона молиться й плаче, палко, зі сльозами.

РЕЙЧЕЛ. Боже! Боже, змилуйся над нами! Не карай мою сестру за мій гріх! Допоможи, Господи... Благаю, допоможи Сапфірі! Змилуйся над нею, Боже! ...

Вона продовжує молитися, впавши головою на ліжко, і завіса падає.

Сцена 2

Помешкання ДЖОНА в Оксфорді.

Пізній вечір. Кінець червня. Час — теперішній.

ДЖОН і РЕЙЧЕЛ сидять у страшенному напруженні.

ДЖОН міцно стискає кулаки, шия якось неприродно напнута.

РЕЙЧЕЛ трошки спокійніша. В її витримці відчувається натяк на очікування чогось. Обличчя у неї бліде, а кімната здається темнішою й похмурішою. Вони сидять мовчки, не дивлячись одне на одного, поки завіса дуже повільно підіймається.

ДЖОН перериває мовчання. Голос у нього виснажений і скорботний.

ДЖОН. Це все правда?

РЕЙЧЕЛ. Правда.

ДЖОН (*після паузи*). Ви їй не простили.

РЕЙЧЕЛ. Я простила. Простила. Хочу, щоб ви в це повірили.

ДЖОН. Тоді чому ви її вигнали?

РЕЙЧЕЛ. А хіба ви вчинили б інакше на моєму місці? Ви б дозволили вбити її дитя? Ви погодилися б на аборт? (*Вона підвищує голос*). Погодилися б? (*Пауза. ДЖОН пильно на неї дивиться*). Чому ви сахаєтеся від правди? Я не винна в її смерті. Не несу за це жодної відповідальності. Якщо мене можна звинувачувати, то тільки в тому, що я її вигнала! Що не вислала їй грошей на аборт! Але вона могла сама зібрати гроші. Могла б позичити. Не гроші були єдиною проблемою. Було щось сильніше, це й змусило її приїхати до мене. Вона прагнула моєї згоди, мого дозволу! Їй треба було відчути, що вона вчиняє правильно. А совість підказувала їй, що це — неправильно. Совість говорила їй, що дитя — невинне, що позбутися його — це вбивство. Моя сестра мала совість, хай би що вона там робила. Ось чому вона приїхала до мене!

ДЖОН. Совість! (*Він дуже сердитий*). Совість! Ви і ваш кривобокий психоаналіз! Ви її вигнали, бо не могли змиритися з її станом! Вона ображала вашу тонку моральну чутливість.

РЕЙЧЕЛ. Я вийшла з себе через її ставлення. Та коли вона пішла, і я припинила зв'язок з нею, то не тому, що гнівалася. А тому, що усвідомила її скруту... знала, що тільки сама вона може дати собі раду; коли б я дала згоду на аборт, вона б його зробила. Її совість тоді була б спокійна.

ДЖОН. Якщо ви були її моральним спасінням, чому ж ви полишили її?

РЕЙЧЕЛ. Тому що вона вважала мою любов неприродною.

ДЖОН. Вона й була неприродна. *(Він підводиться і розглядає РЕЙЧЕЛ)*. Вона й була неприродна. Ви хотіли Сапфіру задля свого збоченого «Я».

РЕЙЧЕЛ. Ні! Ні!

ДЖОН. Так. Хотіли. Вам доведеться це визнати, або я це з вас вирву силою!

РЕЙЧЕЛ. Ви збожеволіли!

ДЖОН. Так! Я — божевільний! Але я досить нормальний, щоб мучити вас за те, що ви вчинили з Сапфірою. Ви її вбили! Ви вбили її і дитину. Що з того, що та дитина була не моя? Але дозволити, щоб вона виконала свою погрозу? Це вбивство! Ви самі знаєте! Оце вас і переслідує!

РЕЙЧЕЛ. Нічого подібного!

ДЖОН. Ваше почуття чистоти здобуло перемогу! Хіба ні?

РЕЙЧЕЛ *(після паузи)*. Я несучу відповідальність за смерть Пітера, але не за смерть Сапфіри.

ДЖОН. Пітера?

РЕЙЧЕЛ. Він був нашим другом дитинства. *(ДЖОН владно стає у неї за спиною, а вона провадить далі)*. Це дуже важко пояснити. Пітер обрав собі служіння церкви і, зрештою, став пастором. Ми з ним були однолітки. Залишалися добрими друзями, а для Сапфіри Пітер був чимось на кшталт брата чи дядька. *(Вона замовкає. Не обертаючись до ДЖОНА, продовжує говорити, а він на неї уважно дивиться)*. Пітер зробив мені шлюбну пропозицію. Я відмовила йому. Він наполягав і не хотів миритися з відмовою. Я відчувала — якщо ми з Пітером одружимося, то мої стосунки із Сапфірою вже ніколи не будуть, як були. Будуть зовсім іншими! Пітер мені подобався... я навіть любила його... але Сапфіра була моїм неподільним коханням. Я була їй матір'ю, батьком, сестрою, другом... і значно більшим за все це. Можливо, наші стосунки були неприродні. Але неподільні! За це я й отримала кару! Отримала відплату! Я не могла пожертвувати нашими стосунками заради чоловіка! Навіть заради Пітера. Коли я розповіла йому правду, він не повірив. Коли він, врешті-решт, утямив, що я говорю, він мовчки пішов. *(Вона підвищує голос)*. Пітер пішов, тому що я відмовила йому заради Сапфіри, а він того не міг прийняти. Він пішов до пабу. Страшенно напився. Напився, як чіп! І тоді... він... він почав богохульствувати! Він здерся на стіл і паплюжив Бога перед своїми парафіянами. Він висміював Бога! Він глузував з Бога і його діянь, а потім... *(Слова її перериваються риданнями)*... потім він зірвав із себе пасторський комірець і жбурнув його їм під ноги! Жбурнув комірець і кричав, що Бог помер. Люди стояли ошелешені. Нажахані, бо вони не могли повірити своїм очам! Ніхто не вимовив ані слова. Тоді Пітер вискочив з пабу... побіг вулицею... біг до самого нашого будинку *(вона ненадовго замовкає, щоб перевести дихання)*. ДЖОН, приголомшений, сідає в крісло, а РЕЙЧЕЛ, як у маренні, йде до свого місця, потім продовжує, і голос

у неї зривається). Я почула важкий тупіт ніг у нас на сходах, хтось біг коридором до моєї кімнати...

ДЖОН. Далі... Розкажіть все.

РЕЙЧЕЛ. Припиніть свої цькування. Ви обіцяли мене відпустити. Досить цих тортур.

ДЖОН. Ніхто вас не затримає. Можете собі йти. Щодо мене, то після сьогоднішньої ночі я забуду про вас і вашу мерзенну чистоту. Я жорстоко повівся з вами. Але мені потрібні були факти. Можливо, ні ви, ні я ніколи не забудемо цієї ночі. Можливо, я зневажатиму себе за те, що заподіяв вам, але воно було необхідно. Необхідно, щоб зрозуміти.

РЕЙЧЕЛ. Ви мене відпускаєте.

ДЖОН. Так. Ідіть собі. Принаймні ви визнаєте, що несете відповідальність за його смерть.

РЕЙЧЕЛ. Несу. Бо тієї ночі Пітер повісився в тюремній камері.

Сцена 3

Спальня РЕЙЧЕЛ.

Ніч — у віддаленому минулому — ретроспекція.

На сцені представлено спальню РЕЙЧЕЛ, яка освітлюється лише тьмяною лампою в глибині кімнати. РЕЙЧЕЛ сидить за столом і щось пише.

Чути швидкі кроки в коридорі. Людина, що біжить, зупиняється біля дверей ліворуч. Лунає гучний стукіт, він стає все сильніший, за дверима хтось голосно кричить. На дверях ще немає засувки.

ПІТЕР. Рейчел! Я ж сказав, що одружуся з тобою! І я неодмінно одружуся! (Стукіт продовжується). Я вже більше не належу Богу! (Ручка дверей лиховісно розкитується. Двері розчахуються, і ввалюється ПІТЕР. Він одягнений у пасторське вбрання, тільки без комірця, шия гола. У нього скуйовджене волосся, він ледь тримається на ногах. Мало не падає, уважно озирвається по кімнаті. Говорить ображеним тоном). Я твій, Рейчел! Твій! Повністю твій! Як ти сказала, що Сапфіра — твоя! Ти кохаєш Сапфіру понад Божими законами. Хіба ні? Я зрікся Бога. Я зроблю тебе своєю! Ти будеш моєю попри всі закони.

РЕЙЧЕЛ. Ти п'яний. Іди геть. Заради Бога, іди звідси.

ПІТЕР (продовжує глузливо). Око за око, зуб за зуб. Такий закон світу. Це єдиний закон, який ми розуміємо. Все ж таки краще, ніж прагнути два ока за одне і два зуба за один. А ще краще — сипати порох у повітря і говорити: всемогутній Боже, я воскрешаю спасіння Твоїх віковичних смертних поколінь задля ефемерних, безплотних духів, а потім проповідую: порох ти є, і до пороку вернешся. Що я говорю? Рейчел, я не божевільний! Я при розумі, от тільки трошки випив. Я хочу тебе... тебе... Боже мій... я обміняв Тебе. Рейчел, я обміняв Бога на тебе.

РЕЙЧЕЛ. Благаю! Благаю! Припини! Енні тут, в домі.

ПІТЕР. Яке блаженство бачити тебе от такою, як є, — тендітною і слабкою. Божі янголи і земне Добро найкраще обслуговуються в раю. Як прекрасно знайти

рай на землі, без сумнівного проміжку, коли треба вмерти, щоб потрапити до раю. Бог, Земля і Рейчел!

РЕЙЧЕЛ. Пітере! (*Благально*). Пітере! (*Вимогливо*). Пітере! (*Наполегливо*).

ПІТЕР обіймає РЕЙЧЕЛ, вона виривається.

Він намагається зірвати з неї одяг. У цей момент у двері стукає Енні, заходить і вмикає світло.

ЕННІ. Пітере! Пітере! Пітере!

ПІТЕР. Господи Боже! Пробач мені! Що... що я накоїв?

ЕННІ відводить ПІТЕРА подалі від РЕЙЧЕЛ, і тут лунають звуки поліцейської сирени. Вони стають дедалі гучнішими, коли ЕННІ з ПІТЕРОМ опиняються в центрі кімнати. Вони зупиняються. Сирена замовкає. ПІТЕР розпатланий і розхристаний, мокрий від поту. Обличчя в нього шалене. На ньому вираз неймовірного, пекучого горя й усвідомлення нестерпної ситуації. Він майже навалюється на ЕННІ, вона тримає його за лікоть. Його завжди лагідне, симпатичне обличчя побагровіло, він важко дихає. ЕННІ вражено розглядає його. Потім, майже звинувачуючи себе, вона стривожено заговорює, бо в коридорі чути кроки кількох людей.

ЕННІ. Я не знала, що робити. Викликала поліцію. Вирішила, що хтось намагається вбити міс Рейчел. Я не впізнала вашого голосу. (*Вона говорить, а ПІТЕР підводить руку до комірця, і на обличчі його проступає вираз жалюгідного розчарування, коли він обмацує свою голу шию. Завіса помалу опускається*). Мені шкода, Пітере. Я не хотіла. Просто дуже злякалася. Будь ласка, пробачте мені, Пітере. Скажіть, що пробачаєте!

ПІТЕР. Все гаразд, Енні. Не треба себе звинувачувати! (*Знову обмацує шию*). Я загубив свій комірець. Але то пусте, Енні. То пусте.

* * * * *